

JANIS

Holly George-Warren

JANIS

Haar leven en muziek

Vertaald door Caspar Wijers

ARCADE 2019

Oorspronkelijke titel: JANIS: Her Life & Music
Oorspronkelijk uitgegeven door: Simon & Schuster, 2019
© Holly George-Warren, 2019
© Vertaling uit het Engels: Caspar Wijers, 2019
© Nederlandse uitgave: Arcade, 2019
Omslagontwerp: Peter de Lange
Omslagbeeld: Michael Ochs Archives
Auteursfoto: Franco Vogt
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3725 0
ISBN 978 90 488 3726 7 (e-book)
NUR 661

www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

Arcade is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Robert Burke Warren, mijn soulmate,
en Jack Warren, mijn inspiratie

INLEIDING

Blijf gewoon jezelf, je bent alles wat je hebt.

– JANIS JOPLIN

Het is een broeierige septembernacht in Nashville en Ruby Boots ramt haar gitaar aan gruzelementen terwijl ze ‘Piece of My Heart’ van Janis Joplin eruit schreeuwt op het podium van de Basement East. Het zesdaagse Americanafest 2018, een jaarlijkse muziekbijeenkomst, is een eerbetoon aan de albums uit 1968, waaronder *Cheap Thrills*, de doorbraak van Big Brother and the Holding Company. Boots, geboren als Bex Chilcott in Perth, in Australië, werd verliefd op Janis’ muziek tijdens haar jeugd aan de andere kant van de wereld; de onweerstaanbare, gepijnigde soul in Janis’ stem, nog steeds onaangetast door tijd, afstand of zelfs vergankelijkheid. Net als toen Janis zelf deze song vijftig jaar geleden uitbracht, stoomt het publiek – gegrepen door de rauwe maar dappere menselijkheid – op naar het podium.

Tijdens de Americana Honors & Music Awards Show in het Ryman Auditorium staan meerdere Janisvolgelingen op het podium: singer-songwriter-activiste Rosanne Cash, een Janis Joplinfan sinds haar jeugd, wint de Free Speech in de Music Award; k.d. lang, uit het Canadese Alberta, die uit de kast kwam in de jaren tachtig, krijgt de Trailblazer Award. Fantastische zangeressen als Brandi Carlile, Margo Price en Courtney Marie Andrews – allemaal voor een prijs genomineerd – laten Janis’ invloed doorklinken in hun vlamme optredens.

Het zou voor deze artiesten, als ze hadden geleefd vóór Janis’ veel te korte tijd in de schijnwerpers, heel moeilijk zijn geweest een vrouwelijk rolmodel te vinden dat zich kon meten met de beatnik uit Port Arthur, Texas. De mix van zelfbewuste muzikaliteit, stoere

seksualiteit en natuurlijk enthousiasme die hoorde bij de eerste Amerikaanse vrouwelijke rockster, veranderde alles. En nog steeds houdt Janis meerdere generaties in haar greep, artiesten uit talloze genres verspreid over het genderspectrum. En hoewel haar belezenheid, scherpe inzicht en diepgewortelde hang naar huis, met het bijpassende witte tuinhokje, geen deel uitmaakten van het imago dat zij had gecreëerd voor haar fans, hadden al die dingen invloed op elke stap die ze zette.

Hetzelfde kan worden gezegd over haar pioniersinstinct. De tijd waarin Janis leefde wordt grotendeels gezien als een periode van ont-snapping aan de strenge jaren vijftig, maar rockmuziek was feitelijk een jongensclub en Janis liep constant aan tegen walgelijk seksisme van zowel de mainstream- als de alternatieve pers en tegen kille, soms wrede kritiek van de muziekindustrie zelf. En toch denderde ze voort. Door pure wilskracht en ongekend talent liet ze zien hoe onbeschaamde vrouwelijke muzikanten, schrijvers en fans deel konden uitmaken van de rockmuziek. Ellen Willis, een feministische muziekjournalist van *The New Yorker* in de jaren zestig, noemde Janis 'de enige heldin uit de jarenzestigcultuur die de ervaringen van haar zoektocht naar persoonlijke vrijheid zichtbaar en openbaar maakte'. Patti Smith, Debbie Harry van Blondie, Stevie Nicks, Cyndi Lauper, Chrissie Hynde, Kate Pierson van The B-52's, en Ann en Nancy Wilson van Heart, zijn een paar van de artiesten die Janis nog 'live' op het podium hebben gezien. Ze begonnen daardoor mogelijkheden te zien voor hun eigen toekomst.

Door haar invloed en haar eigen onverwoestbare werk blijft Janis aanwezig in het middelpunt van onze muziek en cultuur. Als we terugkijken op de meest cruciale momenten van de rockgeschiedenis van de jaren zestig, is ze er meestal bij: het popfestival van Monterey; de levendige Haight-Ashburyscene in San Francisco; de straten, clubs en studio's van het grimmige New York; Woodstock. Ze is het middelpunt geweest van museumexposities en onderwerp van theaterproducties en films. Haar eerste soloalbum, het eclectische, gedurfde werk *I Got Dem Ol' Kozmic Blues Again Mama!*, klinkt nog even fris

als toen het uitkwam in 1969. Haar optreden in Monterey, vastgelegd door filmmaker D.A. Pennebaker, kan bij vertoningen nog steeds op veel enthousiasme rekenen bij nieuwe generaties fans en is op YouTube al miljoenen keren bekeken.

Toen Janis in juni 1967 het podium van Monterey op stapte wisten weinigen buiten San Francisco van haar bestaan. ‘Wat is dit voor meid?’ vroeg de co-producer van Monterey, Lou Adler, zich af. ‘Waar komt ze vandaan, met zo’n uiterlijk en met een volledig mannelijke band achter zich?’ Chet Helms, een impresario uit Haight-Ashbury, gaf een voorzetje bij zijn podiumintroductie: ‘Drie, vier jaar geleden, tijdens een van mijn langdurige liftreizen, kwam ik een chick uit Texas tegen die luisterde naar de naam Janis Joplin,’ vertelde hij een argeloos publiek. ‘Ik hoorde haar zingen en Janis en ik liften naar de Westkust. Er is een hoop gebeurd sindsdien, maar ik ben er trots op dat ik het eindproduct kan laten zien: *Big Brother and the Holding Company!*’

Het ongelooflijke optreden van Janis zou haar leven veranderen, en de toekomst van de populaire muziek. Tegen de tijd dat haar set van vijf songs eindigde met haar ingrijpende interpretatie van ‘Ball and Chain’, van blueszangeres Willie Mae Thornton, wisten duizenden verbijsterde fans en honderden verblufte journalisten wie ze was en vertelden het door. Haar emotionele stijl van zingen beïnvloedde andere aanstormende zangers: Robert Plant van Led Zeppelin was er een van. Jonge vrouwen die haar zagen op het podium van de Avalon Ballroom of de zalen van Bill Grahams Fillmore herinneren het zich nog steeds: het was alsof ze tegen hen zong of vóór hen, verhalen vertelde, hun pijn voelde, hen sterker maakte en hun schaamte deed afnemen. Janis leek wel een wandelende open zenuw die gevoelens blootlegde waaraan de meesten niet konden of durfden te denken, en ze was bereid de tol ervoor te betalen.

Janis deed nooit concessies aan haar visie. Ze was niet bang grenzen te verleggen – muzikaal, cultureel of seksueel. Ze was openlijk biseksueel toen dat nog illegaal was, ze was niet bang opgepakt of veroordeeld te worden. En ze was ook niet bang haar rol als *chick*

singer op te geven in een band waarvan ze vond dat die haar afremde, ook al waren de critici en haar fans daar niet blij mee. Ze deed het gewoon. Vier dagen voordat ze overleed, op 4 oktober 1970, vertelde ze journalist Howard Smith nog: ‘Je bent niet meer dan waar je genoeg mee neemt.’

Janis Joplin nam nooit ergens genoeg mee. Ze was het oudste kind van een hecht gezin en ze aanbad haar vader, een stiekeme intellectueel die van Bach hield en een niet-uitgesproken atheïst in een conservatief oliestadje. Rond haar tiende was Janis een onstuimig jongensmeisje dat ook erg rationeel en nieuwsgierig was, en ook visueel kunstzinnig, iets wat haar ouders aanmoedigden. Toen ze naar *high school* ging, waren de jaren vijftig in volle gang en door haar liefde voor de beatgeneratie en progressieve standpunten over rassenkwesties raakte ze vervreemd van haar omgeving. Janis’ eerste tegen-draadse actie was een blank meisje te zijn met gevoel voor de kracht van de blues, en ze zocht die muziek in de bars aan de Amerikaanse Golfkust en op obscure langspeelplaten. Ze herstelde nooit volledig van de heftige kritiek van haar leeftijdsgenoten, die ook haar uiterlijk belachelijk maakten, helemaal toen ze de vrouwelijke beatniks ging volgen die ze had gezien in het tijdschrift *Life*.

Seth en Dorothy Joplin waren in vele opzichten dol op hun oudste kind maar ergerden zich op den duur aan haar toenemende dwarse gedrag – dezelfde drijfveren die haar uiteindelijk beroemd zouden maken. Janis was een aandachtszieke rebel en als jonge vrouw perfectioneerde ze haar ‘game’, voortgestuwd door haar opbloeiende seksualiteit, haar ontdekking van de rock-’n-roll, plus alcohol en speed. De littekens die ze had overgehouden aan de turbulente strijd thuis met haar ouders verdwenen nooit. Een groot deel van haar leven zou in het teken staan van de wrijving tussen erbij willen horen en de aandacht krijgen die ze miste, terwijl ze wist dat ze het best aan de aparte kijk van haar ouders op het leven tegemoet kon komen door haar eigen pad te kiezen. De ontdekking van haar uitzonderlijke stem hielp haar een plek te vinden en een nieuwe familie te stichten – van bohemiens en muzikanten, eerst in Port

Arthur en Beaumont in Texas, daarna in Austin en tot slot in San Francisco. Ze omarmde het leven met volle overgave, hoewel ze nooit kon ontsnappen aan een vorm van somberheid, die het gevolg was van haar eenzaamheid en het sombere fatalisme dat ze meekreeg van haar vader. Haar liefde voor alcohol en pijnstillers maakte alles alleen nog maar erger.

Janis was een gepassioneerde en belezen muzikante, zeer getalenteerd, maar ze werkte er ook keihard voor, hoewel ze haar zucht naar kwaliteit vaak verzweeg als ze over zichzelf sprak. Als je fragmenten hoort uit de opnames van haar laatste album, *Pearl*, heeft zij de touwtjes in handen, maakt zij de dienst uit. In een tijd waarin vrouwen hun eigen muziek niet produceerden werkte zij nauw samen met producer Paul Rothchild, berucht om zijn harde hand. Deze sessies waren voor Janis haar artistieke hoogtepunten. Haar ideeën – samen met haar buitengewone stem en haar fijne Full Tilt Boogie Band – leverden een meesterwerk op. Na Janis' onbedoelde overdosis heroïne in 1970, toen ze zevenentwintig was, zou het postuum uitgebrachte *Pearl* haar meest succesvolle en beklijvende album worden, met daarop de single 'Me and Bobby McGee', haar zwanenzang van een carrière die begon met 'Piece of My Heart'.

Janis Joplins karakteristieke stem is vandaag nog even krachtig als toen hij in 1967 de ether in schalde. Hij snijdt dwars door het digitale kabaal, het geluid van onze tijd – dieper dan van al haar collega's – en landt precies op de door Janis bedoelde plek: midden in ons hart. Haar werk en leven hebben zo veel vrouwen geïnspireerd bij het vinden van hun unieke geluid en de keuze van hun eigenzinnige pad: van Lucinda Williams, Pink, Amy Winehouse en Carolyn Wonderland tot Lady Gaga, Brittany Howard en Alicia Keys, en van Florence Welch, Grace Potter en Elle King tot Melissa Etheridge en Kesha. Williams heeft een song over haar geschreven ('Port Arthur'); Pink wilde haar graag spelen in een film; Wonderland heeft een prachtversie gemaakt van een lied van Janis uit 1962 ('What Good Does Drinkin' Do'); Etheridge heeft ervoor gezorgd dat ze in 1995 terecht is gekomen in de Rock & Roll Hall of Fame. Die avond zei Etheridge:

‘Als een mens de wereld in kijkt en de pijn en eenzaamheid voelt, en echt binnenin op zoek gaat en een stem vindt om erover te zingen, dan kan een mens genezen.’

Misschien is dat wel Janis’ grootste gave.

HOOFDSTUK I

Pioniersbloed

Schrijf niet wat je doet; schrijf wat je denkt.

— SETH JOPLIN

Janis Joplin komt uit een lange familielijn van risiconemers: pelgrims uit de zeventiende en achttiende eeuw, pioniers, predikanten, soldaten uit de Onafhankelijkheids- en Burgeroorlog, landbewerkers, cowboys, ranchers en boeren. Zowel de families van haar vader als van haar moeder stammen af van de eerste immigranten uit Engeland, Schotland en Zweden die aankwamen in New England en Virginia. Sommige familietakken overleefden scheepsrampen, ontvoeringen door indianen tijdens de Franse en Indiaanse oorlog en huifkartochten over het continent.

‘Ik heb pioniersbloed,’ zei Janis vaak opschepperig tegen vrienden die zich zorgen maakten over haar drank- en drugsgebruik. Misschien dacht ze wel aan haar overgrootmoeder, die Janis’ zus Laura in haar memoires *Love, Janis* als volgt beschreef: ‘een stoere pioniersvrouw, met een stevig lijf en een sterk hart, wier innerlijke overtuiging en geloof in haar man haar de grens overdroegen.’ Als Janis dit had gelezen had ze misschien ook haar ambitie en rusteloze geest toegeschreven aan haar voorouders.

Haar ouders ontmoetten elkaar op een blind date. In december 1932, midden in de Grote Depressie, ging de negentienjarige student Dorothy East uit met Seth Joplin, een tweeëntwintigjarige gesjeesde werkbouwkundestudent, in hun thuisstad Amarillo in Texas. Net als hun hardwerkende voorouders zouden Dorothy en Seth ook onontgonnen gebied verkennen: de Amerikaanse middenklasse. Ze

wilden liever geld verdienen met hun verstand dan met hun handen en hun kinderen ook graag op een veilige manier die sociale ladder laten beklimmen, zij het op een uitgesproken andere manier.

Dorothy East, de oudste van vier, groeide getraumatiseerd op door haar ouders' moeizame huwelijk, een problematische relatie die begon in het kleine Clay Center, in de laaglanden van Nebraska. Cecil en Laura Hanson East vestigden zich als ranchers in de pas gestichte staat Oklahoma en daar kregen ze op 13 februari 1913 dochter Dorothy Bonita. Maar Laura miste haar grote boerenfamilie in Nebraska en ze stond erop dat ze terug zouden gaan naar Clay Center, waar Cecil in 1920 een varkensboerderij begon. Zijn kudde kwam door ziekte om het leven en de Easts gingen failliet en trokken in bij de Hansons, waar Laura zich opnieuw op het fundamentalistische christendom stortte. Cecil ging er alleen vandoor en vestigde zich in de groeistad Amarillo in West-Texas, waar hij makelaar werd, zwaar ging drinken en achter de vrouwen aan ging. De Easts werden in Amarillo herenigd toen Dorothy al lang op school zat, maar het huwelijk was kansloos.

Tientallen jaren later werd Dorothy nog steeds geplaagd door haar ouders' 'afschuwelijke scheldpartijen' en woeste ruzies, waarna haar moeder soms probeerde terug te liften naar Nebraska – zonder Dorothy of haar jongere broer en zussen Gerald, Barbara en Mildred. Terwijl Dorothy op de kinderen paste, pakte Cecil de auto om zijn vrouw op te sporen en haar thuis te brengen. In Amarillo waren hun huwelijksproblemen en Cecils gezuip inmiddels algemeen bekend, en Dorothy schaamde zich.

Ze zocht onder meer haar toevlucht in muziek. Dorothy zong als kind al in de kerk en had zonder meer een prachtige stem. Op school in Amarillo zat ze in een muziekklasje en nam ze deel aan operettes. Het *Amarillo Globe News* pikte haar eruit in een recensie van de operette *Once in a Blue Moon*: 'Dorothy East als de Moon Lady verdient alle lof die ze van alle kanten kreeg tijdens en na haar optreden. Haar aplomb was uitmuntend en voortreffelijk.' Dorothy zong op bruiloften, bijeenkomsten van de Lions Club en plaatselijke muziek evenementen. 'Ik was altijd de leadzangeres,' vertelde ze haar

kinderen later. ‘Mijn longen waren zo sterk en mijn toonhoogte zo precies. In dat grote auditorium kon ik hoge en lage noten halen, hoorbaar tot aan de laatste rij. Maar mijn ego had er niet onder te lijden. Ik dacht niet dat ik de beste van de hele stad was of zo.’ Toch wilde ze heel graag professioneel zingen. Haar vader moedigde Dorothy’s muzikale ambities aan, maar haar moeder, die deels doof was door een kinderziekte, deed dat niet.

Na een optreden op de Lions Club in 1931 merkte een plaatselijke krant op dat ‘je aan het applaus kon merken dat ze een regelrechte sensatie was’, en dat Dorothy ‘werd ingehaald als de tweede Marion Talley’ – de coloratuursopraan uit Kansas City, in Missouri, die daar was weggeplukt door de Metropolitan Opera in New York. Uiteindelijk, vertelde Dorothy, nam een producent uit New York haar apart en zei: ‘Als jij naar New York wilt, kan ik je zo in een show krijgen, geen probleem.’ Maar Laura East ontmoedigde haar dochter en adviseerde haar, volgens Dorothy, naar ‘een zakelijke opleiding te gaan, zodat je wat vaardigheden kunt leren... je moet jezelf kunnen onderhouden’. De talentscout gaf toe dat showbizz zwaar was en ‘niet jouw type mensen’.

Dorothy was bang dat ze in New York net zo’n chaotisch leven zou krijgen als haar ouders hadden: het zou een rondtrekkend en onzeker bestaan zijn, misschien zou ze zelfs een slechte naam krijgen. Dorothy wilde meer controle dan dat. Ze gebruikte haar zangtalent op traditionele wijze en vroeg, op advies van haar dominee, een beurs aan bij de Texas Christian Universiteit, en kreeg die ook.

Ze was als eerstejaarsstudent thuis met Kerstmis toen ze Seth ontmoette, de zoon van Seeb Joplin, een vleesmarktmanager en voormalig cowboy en sheriff, die was opgegroeid op een ranch in West-Texas, als de oudste van elf kinderen. Seeb’s opa, Benjamin Joplin, had meegebouwd aan het originele Fort Worth van de Amerikaanse cavalerie, een van de buitenposten die na de Amerikaans-Mexicaanse oorlog waren opgetrokken. Seths moeder, Florence Porter Joplin, runde een pension in de buitenwijken van Amarillo. Florence was net als haar man Seeb geboren in Texas en de jongste dochter van dertien

kinderen van wie de vader, Robert Porter, de inkoper was geweest voor de Confederatie. Het eerste kind van Seeb en Florence was een dochter, Margaret, gevolgd door Seth Ward Joplin die werd geboren op 19 mei 1910. Margaret ging naar kostschool terwijl Seth alleen in een eenkamerhut achter het pension woonde, weg van de olieborende huurders. Hij was een eenzame jongen die een karig bestaan leidde en zich onderdompelde in boeken. Hij studeerde twee jaar aan het Texas A&M College en stapte daarna over naar de Universiteit van Alabama om technische bouwkunde te studeren. Met weinig geld en zonder hulp van zijn vader, die op zijn dertiende van school was gegaan, kapte Seth ermee vlak voor zijn afstuderen, en ging hij terug naar Amarillo. Toen Dorothy hem ontmoette woonde hij bij zijn ouders in het pension en werkte hij bij een benzinepomp.

Seth en Dorothy vormden een opvallend stel: hij, een knappe jongeman met bedachtzame, diepliggende blauwe ogen; en zij, een aantrekkelijke, levendige studente met groene ogen. Toch waren ze ook tegenpolen: hij, een sombere introverte man en would-be-intellectueel die van rustige avondjes hield met discussies over filosofie en literatuur; zij, een enthousiaste kletskaus die graag piano speelde, zong en de hele nacht kon dansen. Dorothy hield vast aan haar moeders christelijke waarden; Seth was een toegewijd atheïst. Je zou kunnen zeggen dat ze elkaar aanvulden in goede tijden, in slechte tijden hadden ze misschien wel ruzie. Ze hadden met elkaar een liefde voor muziek gemeen, een drang naar een beter leven, een fanatieke eigenzinnigheid en onbewogenheid. Ze zouden al deze karaktertrekken overdragen op hun dochter, behalve de onbewogenheid.

Toen Dorothy terugging naar de universiteit correspondeerden de geliefden met elkaar. In hun vertrouwelijke brieven was Seth benieuwd naar het innerlijk van zijn vriendin, een ongewone actie van een man uit die tijd en plaats. Dorothy herinnerde zich met enige verbazing: ‘Hij schreef ooit naar me: “Schrijf niet wat je doet, maar wat je denkt.” Ik was nogal onthutst omdat ik hiervoor alleen met mijn ouders had gecorrespondeerd en die wilden echt weten wat ik *deed*.’ Deze interesse in de werking van de psyche én het talent

voor geschreven communicatie zou ook boven komen drijven bij hun oudste kind.

Na haar zomervakantie in 1933 besloot Dorothy niet terug naar school te gaan. Misschien omdat ze nog steeds hoopte artiest te worden, ging ze werken bij het radiostation KGNC, maar ze werd al snel ontslagen omdat ze per ongeluk in de microfoon vloekte: 'Ik krijg dit klotteding niet aan de praat!' Ze bloeide weer op bij de Montgomery Wardwinkel, waar ze door haar zakeninstinct werd gepromoveerd van zomerhulp tot hoofd van de kredietafdeling. Ze liep er goed verzorgd en modieus bij, ondanks haar beperkte budget, en ze ontwierp en naaide haar eigen opzienbarende jurken en koos kekke hoedjes die pasten bij haar donkere bobkapsel. Ze was creatief in het maken van jurken, het werd een levenslange hobby.

Hoewel Seth niet dol was op nachtenlang dansen hield hij wel van drank en rookte hij soms cannabis, wat in Texas tot 1937 legaal was. Tijdens de Drooglegging leerde hij bier en gin brouwen in een badkuip, wat hij soms samen deed met Dorothy's vader Cecil, tot ongenoegen van diens vrouw, geheelonthouder Laura. Dorothy zelf zondigde ook, zij begon met roken in een tijd waarin sigaretten in advertenties voor vrouwen werden aangeprezen als 'vrijheidsfakkels'.

In 1935 was in Amarillo, midden in de Dust Bowl op de vlaktes van de Texaanse *panhandle*, 25 procent van de bevolking werkloos. Een studievriend had Seth getipt dat de Texas Company (later Texaco) mensen nodig had in Port Arthur, in de zuidoostelijke hoek van de staat. De subtropische stad aan de Golfkust had het grootste netwerk van olieraffinaderijen ter wereld, een uitgebreid complex met schoorstenen die hevige chemische rookpluimen de lucht in spuwden. Door deze bloeiende bedrijfstak leek de Grote Depressie helemaal niet te bestaan. Dus pakte Seth zijn schaarse bezittingen bij elkaar en reed hij elfhonderd kilometer naar Port Arthur, waar hij walgde van de vochtigheid, de muggen en de rookuitstoot. Maar de vriend die hem had aanbevolen had gelijk gehad: de groeistad en de grootste werkgever, de Texas Company, bood iemand als Seth een kans om aardig te verdienen én binnen te werken. Hij zou het – ook nog eens –

beter gaan hebben dan zijn ouders. De Texas Company was onder de indruk van Seths intellect en ingenieurskwaliteiten en hij werd aangesteld als manager die de bouw overzag van metalen containers voor het wereldwijde vervoer van aardolie. Seth haalde vermoedelijk niet enorm veel voldoening uit zijn werk, hoewel hij tevreden was met de zekerheid van een managementfunctie, zeker voor een man van zijn afkomst. En hij kreeg er gevoel van eigenwaarde door, vooral tijdens de Tweede Wereldoorlog toen hij drie keer dienstuitstel kreeg vanwege zijn expertise bij Amerika's enige producent van olieopslagcontainers. Hij zou veertig jaar bij Texaco blijven werken.

'Port Arthur is 100 procent olie', staat in een geologieboek uit 1932 over een van de drie steden in de Gouden Driehoek: een kanaal verbond Port Arthur met Beaumont (omringd door olievelden) en Orange (thuishaven van Consolidated Steel). Op 10 januari 1901 werd de eerste Texaanse olie gevonden in Spindletop, zes kilometer ten zuiden van Beaumont en vierentwintig kilometer ten noorden van Port Arthur. De legendarische oliebron 'begon met een brul en liet de grond onder de boortoren schudden. Eerst spoot er modder omhoog, toen stenen en daarna zes ton tiencentimeterbuizen die als frisdrankrietjes door de lucht werden geschoten,' aldus de Texaanse historicus Lonn Taylor. 'Toen knalde er een vijftig meter hoge oliekegel uit, en die spoot er negen dagen lang honderdduizend ton per dag uit voordat boorlui hem konden indammen. In Spindletop begon de moderne olie-industrie. Texas – en de wereld – zouden nooit meer hetzelfde zijn.'

Port Arthur bestond al voordat er olie werd gevonden, en was vijf jaar eerder gesticht door de selfmade zakentoon en visionair Arthur Stilwell, die de stad langs de net aangelegde spoorlijn liet bouwen die begon in Kansas City. Port Arthur, 145 kilometer ten oosten van Houston en 32 kilometer van Louisiana, ligt tegen Lake Sabine aan. De excentrieke Stilwell schreef later dat zijn 'vermoedens' bij het

kiezen van de locatie ingegeven waren door mystieke ‘aardmannetjes’ of ‘geestelijke adviseurs’ die tegen hem fluisterden in zijn slaap. In 1898 financierde Stilwell de uitputtende aanleg van het elf kilometer lange kanaal, gemodelleerd naar het Suezkanaal, dat Port Arthur verbond met de Golf van Mexico. Hij bouwde een graansilo en een haven, waarvandaan een Brits schip de producten, die per trein uit het Midden-westen kwamen, naar Europa vervoerde.

Maar het jaar daarna ging Stilwells Kansas City, Pittsburg and Gulf Railroad Company failliet en kwam de ontwikkeling van Port Arthur in handen van John W. Gates, een sluwe *Gilded Age*-ondernemer die Stilwell ooit met financiering hielp, maar hem daarna buiten spel zette. De bijnaam van Gates, een prikkeldraadmagnaat die later werd uitgekocht door U.S Steel, was ‘Zet-een-miljoen-in’ – vanwege zijn aanzienlijke gokactiviteiten. De weddenschappen die zich terugbetaalden waren onder meer zijn financiering van verschillende oliebronnen bij Spindletop, de oprichting van de Texas Company en zijn overname van de Port Arthur Canal and Dock Company. Hij bouwde een enorme raffinaderij en openbare gebouwen, inclusief St. Mary Hospital en Port Arthur College. Gates bleef de grootste weldoener van de stad tot zijn dood in 1911.

Toen Seth bijna vijfentwintig jaar later aankwam was er veel bedrijvigheid in Port Arthur: olieraffinaderijen, chemische fabrieken en scheepswerven en in het kanaal en de haven werd olie verscheept. Het inwonertal was gestegen naar 51 000 door de instroom van olieverwerkers uit de hele staat en Louisiana, inclusief Franssprekende Acadiërs of Cajuns, maar ook Afro-Amerikanen en latino’s. Van 1930 tot 1935 zorgden de olievelden van Oost-Texas ervoor ‘dat er veel geld binnenkwam bij de grote families’, schreef Bryan Burrough in zijn geschiedenis van Texaanse olie, *The Big Rich*. Tegen de tijd dat Seth er ging werken had de Texas Company (‘het meest brutale en opdringerige bedrijf’) zijn activiteiten verschoven van ontginning naar raffineren en marketing.

Vlak na zijn aanstelling liet Seth Dorothy overkomen, die al snel een baan vond op de kredietafdeling bij Sears-Roebuck in Port

Arthur. Het doel van het jonge stel om zich ergens te vestigen, kinderen te krijgen en een middenklassebestaan op te bouwen kwam in zicht. Op 20 oktober 1936 trouwden de zesentwintigjarige Seth en de drieëntwintigjarige Dorothy, zonder dat er familie voor naar het oosten was gekomen. Als de pasgetrouwden 's avonds uitgingen maakten ze de lawaaïige *roadhouses* langs Highway 90 onveilig, aan de overkant van de Sabine River in Vinton, in Louisiana. Jaren later herinnerde Dorothy zich dat ze op tafels stond te dansen in dezelfde clubs waar haar tienerdochter de boel later ook op stelten zou zetten.

De Joplins waren de eerste zeven jaar van hun huwelijk druk bezig met sparen voor de toekomst. Op een dag in juni, zes maanden na de Japanse verrassingsaanval op Pearl Harbor waardoor de Amerikanen de Tweede Wereldoorlog in werden gesleurd, kwam Seth thuis van zijn werk en zei tegen zijn vrouw: 'Laten we zorgen voor nageslacht,' aldus Dorothy. Zevenendertig weken later, op 19 januari 1943, werd Janis Lyn Joplin geboren, om halftien 's ochtends in het St. Mary's Hospital. Ze was 21 dagen te vroeg, 45 centimeter lang en woog niet meer dan 2900 gram, maar ze was gezond. Na haar geboorte, waar hij niet bij was, typte de zakelijke drieëndertigjarige Seth een droog memorandum aan zijn negenentwintigjarige vrouw: 'Ik wil je mijn felicitaties overbrengen op de verjaardag van de succesvolle volbrenging van jouw productiequota voor de negen maanden die eindigden op 19 januari 1953. Ik realiseer me dat je een ongekennde periode van inflatie hebt doorstaan – en toch heb je desondanks je doel bereikt door je extreme inzet in de vroege uren van 19 januari, ruim drie werken voor op schema.'

De nieuwe ouders genoten van hun baby, Seth legde al haar mijlpalen vast met zijn camera. Janis zou de komende zes jaar het middelpunt van hun bestaan vormen – ze bleef dol op die schijnwerpers – totdat hun tweede kind eraan kwam. Seth, die van nature een verlegen man was met een sombere kijk op het leven, zou met zijn eerstgeborene omgaan als de zoon waar hij op had gehoopt. Dorothy, die voor haar dochter het perfecte, waardige leven wilde dat ze als meisje zelf nooit had gehad, werd een toegewijde, fulltime moeder.

Ze wilde haar kind alle kans geven om succesvol te worden. En door het makkelijke temperament van baby Janis geloofden de nieuwe ouders dat het allemaal goed zou komen.

‘Ze was nooit chagrijnig of moeilijk,’ herinnerde Dorothy zich. Janis begon met kruipen toen ze zes maanden was en kon lopen voor haar eerste verjaardag. Haar blauwe ogen lichtten op als haar vader thuiskwam van zijn werk; als peuter kwam ze ritueel naar de deur toe om hem te verwelkomen. Na het avondeten ging Seth altijd een boek zitten lezen of naar Bach en Beethoven luisteren in zijn fauteuil, soms kreeg hij vochtige ogen van al die schoonheid. Hij was heel anders dan de andere vaders in Port Arthur.

Janis beschouwde haar vader als een ‘heimelijke intellectueel’, zei ze later, en beschreef hem als ‘een boekenlezer, een prater, een denker. Hij was heel belangrijk voor me, omdat hij me liet nadenken. Door hem ben ik zoals ik ben.’ Haar vrijgevochten gevoel had ze duidelijk van Seth, maar hoewel ze dit zelden zou erkennen, was Janis net zo goed haar moeders dochter en erfde ze van haar de fascinatie voor mode, haar enorme hang naar controle en natuurlijk een krachtige zangstem, die een uitweg bood aan het sobere, beperkte leven. Dorothy had misschien voor dat leven gekozen, Janis zou dat niet doen.

Zo’n vier jaar eerder, in 1939, hadden de Joplins een grote stap gezet op weg naar hun gewenste modale leven. Ze verlieten hun huurhuis in Sixth Street, in het centrum, en betrokken hun eerste eigen huis: een grotere stenen woning met twee slaapkamers in Procter 4048 (de hoofdstraat van Port Arthur) met genoeg woonruimte voor Dorothy’s moeder en haar jongste zus, Mildred. De Easts waren eindelijk gescheiden, Cecil was teruggegaan naar Kansas City en had alle contact met zijn kinderen verbroken. ‘Als ik de keuze had gehad met welke ouder ik contact wilde houden, was hij het geweest,’ zei Dorothy later over haar losgeslagen vader. ‘Maar... hij keerde zich fysiek en emotioneel van ons allemaal af.’ Laura en Mildred East bleven zeven jaar bij de Joplins wonen, tot Janis drie werd en de oorlog was afgelopen.

Dorothy bleef het geloof van haar moeder trouw en sloot zich aan

bij de evangelische First Christian Church, een tak van hun geloofsgemeenschap uit Nebraska. Wat Seth betreft, hij ‘was niet opgegroeid in een religieus gezin’, zei Dorothy. ‘Die man hoorde zijn hele leven nergens bij.’ Het jongste kind van de Joplins, Michael, herinnerde zich ‘mam die aan pap vroeg of hij naar de kerk wilde. Hij zei altijd nee. Ik vroeg hem ooit waarom en het kwam erop neer dat hij niet in God geloofde. Hij geloofde in spiritualiteit maar niet in georganiseerde godsdienst. Hij hield niet van preken.’ Seth bleef elke zondag thuis terwijl Dorothy en Janis – en later ook zusje Laura en broertje Michael – naar de dienst gingen. Buitenshuis liet Seth zich nooit openlijk uit over zijn atheïsme, evenmin als over zijn passie voor klassieke muziek en literatuur. Als openlijke atheïst riskeerde je felle kritiek, zelfs veroordeling, binnen de streng religieuze gemeenschap van Port Arthur. Alleen zijn naasten wisten van zijn overtuiging en accepteerden en bewonderden die zelfs. Ook zijn oudste kind Janis maakte deel uit van die kleine groep.

Desondanks werd Janis op aandringen van Dorothy op haar tiende wel gedoopt in de First Christian Church in Procter Street; ze zou daar tijdens de lagere school diensten blijven bijwonen. (Dertig jaar later zou er in een kerkkast een kleurplaat van Janis – een biddende Jezus in Getsemane – worden gevonden.) Janis zong net als haar moeder in het kerkkoor en Dorothy onderwees haar op zondagsschool. Seth had met dit alles geen moeite. De verschillende denkbeelden van haar ouders en hun wederzijdse respect, werden de norm voor de jonge Janis.

Als kind had Janis haar vaders rusteloze nieuwsgierigheid. ‘Ze was altijd overal benieuwd naar,’ aldus Dorothy, en ‘als ze een vraag stelde, gaf ik altijd een direct antwoord, zelfs als dat gênant was. Ze was waarschijnlijk hyperactief, ook al wist ik dat niet. Ik dacht dat ze gewoon enorm geïnteresseerd was in wat ik deed. Ik wist niet dat je zo iets ook kon proberen te beheersen.’ Op de achterkant van een foto van een bezoek aan Seths familie in Amarillo, waar de onstuimige Janis alle ruimte kreeg om te ravotten, merkte Dorothy op dat Janis had geklaagd bij haar ouders. ‘We gaan nu naar huis. Dan moet ik

me weer gedragen.’ In Port Arthur was uiterlijk belangrijk: Dorothy, steeds meer statusbewust, wilde een vriendelijk, keurig burgerlijk meisje. Ze kleepte Janis in zelfgenaaide speelpakjes en plooijurkjes, soms met handschoentjes en een hoedje en zou haar later leren om professioneel met naald en draad om te gaan.

Janis deelde haar ouders’ liefde voor muziek. Dorothy kocht een tweedehandspiano en begon haar vierjarige dochter te leren spelen en zingen. Seth was trots op het talent van zijn vrouw en moedigde de pogingen van zijn dochter aanvankelijk aan. ‘Ze begon de pianolessen met het leren van toonladders en akkoorden,’ herinnerde Dorothy zich. ‘Ik vond wat mooie boeken met kinderliedjes die ze kon leren zingen en ik kon de belangrijkste noten op de piano spelen zodat zij de toonhoogte kon leren. Door mijn eigen zangervaring kon ik haar helpen met de toon en het goed uitspreken van een klinker of medeklinker. Ze leerde folkliedjes zingen en begon ermee als ze ’s avonds naar bed ging. Het was echt fantastisch.’ Dorothy schreef op een foto van Janis: ‘zingt zichzelf in slaap’.

Toen de droom van de Joplins om genoeg geld te verdienen uit leek te komen, kreeg Dorothy een tegenslag te verwerken. Ze bleek een goedaardige tumor te hebben in haar schildklier. Tijdens de operatie beschadigde de dokter haar stembanden onherstelbaar – en vernietigde haar zangstem. Snel daarna eiste Seth, een rustige, afstandelijke man die moeite had zijn gevoelens te uiten, dat ze de piano van de hand zouden doen. Hij beweerde dat ‘dat geram op de toetsen’ door Janis nu op zijn zenuwen werkte. ‘Hij had dan een zware dag op het werk gehad en je kunt je indenken hoe die toonladders bij hem binnenkwamen,’ probeerde Dorothy het te verklaren. ‘Hij zei: “De piano moet gewoon weg.” We deden er niet moeilijk over, we kregen geen ruzie. Als een van ons een uitgesproken mening had over iets, dan legde de ander zich daarbij neer. Dus deed ik de piano weg. Ik was er kapot van.’

Janis begon te slaapwandelen, misschien omdat ze was geschrokken van haar moeders ziekenhuisopname, en er daarna geen muziek meer klonk in huis. Op een nacht vond Dorothy haar buiten op de

stoep, ze leek ergens naar op zoek. Toen ze vroeg: 'Waar ga je heen?' bleef Janis steeds maar weer zeggen: 'Ik wil naar huis.'

In de maanden erna kreeg Dorothy twee miskramen, totdat op 15 maart 1949 haar tweede dochter, Laurel Lee 'Laura' Joplin, werd geboren. Laura was een huilbaby: ze krijste constant en vroeg veel aandacht van haar moeder. De zesjarige Janis leerde voor zichzelf zorgen of wendde zich tot haar vader die zichzelf leek te herkennen in zijn dochter en een tijdlang blij was met haar gezelschap. Ze ging met hem mee naar de kapperszaak, alsof ze zijn zoon was, en na Seths knipbeurt trimde de kapper haar pony.

Later dat jaar besloot het gezin naar een betere buurt te verhuizen: 'De linkerbuurvrouw was getrouwd met een zeeman,' herinnerde Dorothy zich. 'Ik geloof niet dat ze ook maar een normaal woord kende in het Engels. Ik heb nog nooit iemand zo horen vloeken! Ik wilde niet dat mijn kinderen met dat soort taal zouden opgroeien.' De Joplins klommen weer een stukje op de maatschappelijke ladder en kochten een groter huis in Griffing Park, een lommerrijke nieuwe wijk net buiten de stad. Ze waren eindelijk beland in *suburbia*.

Het witte houten huis aan Lombardy Drive 3130, vrij bescheiden naar de huidige maatstaven, had een flinke voortuin waar Janis in speelde. Seth hield zelf een achtertuintje bij en Dorothy bakte taarten gemaakt met zelfgeplukte noten uit hun pecannotenboom. Janis raakte meteen bevriend met een paar van de vele buurtkinderen, met wie ze rouwdouwde op het speeltuig dat Seth had gebouwd en ze voerde toneelstukjes en poppenspellen op in een door hem in elkaar gezet theater. Seth heeft Janis in haar kindertijd vaak gefotografeerd, en nu nam hij foto's van beide zusjes, gekleed in dezelfde outfits gemaakt door Dorothy.

Janis bracht de zaterdagen door met haar vader en bezocht de Gates Memorial Public Library, een indrukwekkend gebouw in oud-Griekse stijl, Seths idee van een kerk. 'Bij mij thuis,' zei Janis later trots, 'kreeg je een bibliotheekpas zodra je je naam kon schrijven.' Ze leerde net als haar vader van boeken te houden en had al snel een hang naar lezen, en dat werd opgemerkt toen ze najaar 1949 naar

de eerste klas ging van de nabijgelegen Tyrrell Elementary School. Haar ouders hadden er alles aan gedaan om van hun oudste dochter een populaire en succesvolle leerling te maken binnen het kapitaal-krachtige schoolsysteem van Port Arthur.

HOOFDSTUK 2

Jongensmeisje

Ik viel bijna van mijn stoel, zo opgewonden was ik!

– JANIS JOPLIN

Janis voelde als intuïtief kind dat Seth Joplin een zoon wilde en wist zeker dat ze als jongensmeisje haar vader blij maakte met haar gerouwdouw. De sterke band met haar vader begon toen ze hem ging groeten bij thuiskomst van zijn werk en duurde tot de geboorte van zijn enige zoon Michael, het derde kind van de Joplins. Janis voelde dat verlies van intimiteit direct en instinctief en het voedde zowel haar levenslange behoefte als haar verbeelding.

Dorothy hoopte dat Janis sociaal gezien op haar zou gaan lijken. Ze organiseerde thuis regelmatig bijeenkomsten voor Blue Birds, zoiets als welpen, waarbij Janis altijd ‘heel enthousiast was en onbekenden goed opving’, herinnerde Dorothy zich. Ze was constant op zoek naar haar moeders goedkeuring en vroeg altijd meer om aandacht dan haar andere twee kinderen, zei Dorothy.

Janis was zo belesen en deed het zo goed op school dat haar eersteklasdocent haar halverwege het jaar overzette naar de tweede klas. Daarna, toen ze zeven was, mocht ze tijdens de herfst van 1950 alweer naar de derde. Het overslaan van klassen leverde een sociale handicap op: Janis was soms wel anderhalf jaar jonger dan haar klasgenoten en ook kleiner dan haar meeste vriendjes. Maar ondanks haar beperkte lengte gedroeg ze zich net als haar oudere – en langere – speelkameraadjes, die soms vergaten hoeveel jonger Janis was.

‘Ze hield van de fysieke kant van het spelen,’ zei Roger Pryor, een buurjongen die twee jaar ouder was en die in het huis woonde dat

grensde aan de achtertuin van de Joplins. ‘Ze speelde graag met jongens, mannelijke sporten, honkbal. Ze was niet verlegen en ze kon ruzie maken. Ze wilde anderen vooral aanmoedigen: “*We gaan ervoor! Laten we dit spel doen!*” Ze was koppig maar aardig.’

Tussen haar tiende en elfde was ze nog steeds dat onbevangen jongensmeisje en liep ze op haar gemak rond zonder shirt aan, net als de jongens in de buurt deden tijdens die lange, vochtige zomers in Port Arthur. ‘Ze speelde tot aan de brugklas buiten zonder bovenstukje,’ herinnerde Pryor zich. ‘Ze liep achter in haar lichamelijke ontwikkeling. Niemand zei er ooit iets van, maar ze gedroeg zich vreemd voor een meisje.’

De meeste kinderen beschouwden Roger als een pestkop, maar Janis was niet bang en ging altijd tegen hem in. Ze daagde hem zelfs uit tot worstelwedstrijden. ‘Ik vond het heel ongemakkelijk om met een meisje te worstelen,’ zei Pryor, ‘maar daar was Janis, die wilde worstelen. Mijn ouders zeiden steeds dat ik niet met meisjes moest vechten. Ze rende achter me aan. Als ze je pakte, ging ze boven op je zitten. Ik herinner me dat ze grinnikend op me zat. Janis lachte gewoon, als een triomfantelijke overwinnaar.’

Janis beukte misschien wel op Roger in omdat ze verliefd om hem was. Het kan ook zijn dat ze jaloers was op de vriendschap die hij met haar vader had ontwikkeld. ‘Seth vond mij echt aardig,’ vertelde Pryor. ‘Hij behandelde me als zijn zoon. Hij praatte met me, bracht tijd met me door, en maakte bijvoorbeeld katapulten.’ Haar vader moedigde ook Janis’ ongeremdheid aan, en deed geen moeite haar binnen te houden zodat ze met haar poppen kon spelen. Hij maakte stelten en een gigantische wip voor Roger en Janis.

Zijn gevaarlijkste bouwwerk was de ‘reuzenzweefmolen’, een soort touwschommel die hij had gemaakt van ringen aan touwen, die aan de bovenkant van een paal vastzaten. De kinderen pakten dan een ring en renden in de rondte totdat ze opstegen om te ‘vliegen’, met hun benen als vleugels boven de grond. Het was Janis’ eerste, opwindende kennismaking met een hoger bewustzijn, zwevend door de lucht, vastgeklampt aan de ring alsof haar leven ervan afhing. Pryor,

die de meer verlegen kinderen altijd ophitste, herinnerde zich: ‘We zorgden altijd dat die kinderen zo snel gingen, dat ze bijna meteen weg van de paal schoten en schreeuwden dat ze wilden stoppen; we wisten dat ze het niet zouden volhouden en ze vlogen er dan gewoon vanaf. We deden dingen om mensen pijn te doen – niet om gemeen te zijn, maar meer als een wedstrijdje wie het stoerst was. Er zijn mensen die hun arm hebben gebroken door die enorme zweefmolen.’ Janis was stoer en raakte nooit gewond, maar Seth haalde de molen later uit elkaar. Ze brak uiteindelijk wel haar arm, toen ze uit een boom viel.

Seths beste vriend was Don Bowen, eveneens een introverte man die werkte bij Gulf Oil en wiens dochter Kristin – ‘een echt knappe, rustige meid, extreem vrouwelijk,’ volgens Pryor – bijna een jaar ouder was dan Janis, maar niet bij haar in de klas zat. Don was ‘de enige andere intellectueel in de stad’, volgens Janis. Seth en hij ‘moesten elkaar zien en vonden het te gek dat ze elkaar hadden’. De Bowens en de Joplins gingen minstens een keer per maand bij elkaar eten, speelden bridge en, nog belangrijker, konden vrijuit praten op een manier die niet mogelijk was in het culturele milieu van Port Arthur. ‘Als we naar het huis van de Joplins gingen,’ vertelde Kristin Bowen, ‘luisterden Seth en Don graag naar klassieke muziek, spraken ze over boeken en soms over politiek. Als de bridgetafel werd uitgekapt moesten wij ergens gaan spelen. Er was altijd wel iets nieuws om mee te spelen: een springstok of een paar stelten. We klommen in bomen in de achtertuin en Janis probeerde vaak van die jongensdingen. Ik merkte als jong kind al dat Janis ons graag de les las.’

Janis werd steeds eigenwijzer en stelde haar ouders flink op de proef, lang voordat ze een puber werd. Als ze probeerden haar in toom te houden, reageerde ze zonder na te denken over de gevolgen. Toen ze acht was, zoog ze nog steeds op haar duim en Seth probeerde daar een einde aan te maken door haar te verbieden naar de radio te luisteren totdat ze ophield met die gewoonte. Janis werd dan vreselijk driftig – krijsen, schoppen en hyperventileren. Toch werd ze niet minder obstinaat van alle negatieve aandacht die ze kreeg na zulke

uitbarstingen. Janis vond de hoeveelheid aandacht belangrijker dan de kwaliteit ervan.

Het was nogal een gehorig huis, zonder airconditioning en met de ramen open. Pryor kon zich de strijd tussen Janis en haar ouders nog goed herinneren: ‘Je kon de ruzies horen, de schreeuwpartijen in huis. Bijvoorbeeld: “Ga naar je kamer en doe dit!” en: “*Nee, echt niet. Dwing me maar!*” Ze wilde geen volgzaam kind zijn. Ze was ongehoorzaam: Seth of Dorothy riep haar soms binnen te komen en het was dan acht of negen uur ’s avonds. Janis zei dan gewoon: “*Ik kom niet binnen. Ik blijf spelen tot alle anderen weggaan.*”’

Eén bepaalde machtsstrijd heeft Seth nog tientallen jaren achtervolgd. Janis en hij hadden in de achtertuin domino gespeeld en toen het donker werd, begonnen de muggen hen aan te vallen. Ze renden naar het huis en Janis liet per ongeluk de doos stenen vallen, die overal verspreid lagen. Hij herinnerde zich: ‘Ik vertelde haar dat ze die moest oprapen voordat ze naar binnen kwam,’ maar dat weigerde ze. ‘Het was misschien een beetje flauw van me maar ik stond erop. We bleven samen buiten en vochten tegen de muggen en ze bleef zeker een halfuur huilen totdat ze het eindelijk deed. Ik denk dat dit voorval misschien invloed heeft gehad op haar latere leven... omdat ze werd gedwongen die stenen op te rapen. Als ze werd gedwongen iets te doen wat ze niet wilde, deed ze iets ongewoons – iets tegendraads.’

Op school zou dit trekje haar tot een persona non grata maken bij haar klasgenoten. Maar als jong meisje bleef ze met dit soort gedrag de aandacht krijgen van haar vader. Janis werd nooit over het hoofd gezien. Dat zou de meest afschuwelijke straf voor haar zijn geweest.

Maar naast haar steeds opstandiger karakter ontwikkelde Janis ook een manier om zichzelf te kalmeren. Toen ze in groep vijf zat begon ze te schilderen en tekenen en bleek ze echt getalenteerd te zijn. Het maken van beelden op papier of canvas leek haar te bedaren. De onderwijzers en haar ouders hadden haar gave al snel in de gaten. Ze ging daardoor meer produceren en kreeg steeds meer toewijding. ‘Janis tekende heel graag paarden,’ vertelde Pryor. ‘Ze zei regelmatig dat paarden moeilijk waren om te tekenen... Op de lagere school

wist ze al dat ze kunstenaar wilde zijn. Haar slaapkamermuren waren behangen met kunstwerken.'

'Ze had een geweldige coördinatie,' aldus Dorothy. 'Je hoefde het haar maar één keer te laten zien en dan kon ze het. Ik heb meteen een leraar geregeld die haar kon verder helpen met schilderen. Ze wilde niet aquarelleren, ze wilde werken met olieverf.' Haar ouders waren even meegaand als altijd – ze hoopten misschien dat hun dochter wat gehoorzamer zou worden – en Seth en Dorothy kochten een ezel voor haar, plus verf en kwasten. Toen ze ouder was, zou ze de toewijding van haar ouders – hun duidelijke waardering en steun voor haar prille talent – relativeren en zelfs ontkennen. Journalisten gebruikten deze mythe van het eeuwig miskende talent vaak in hun verhalen, maar ze zaten er flink naast.

Kristin Bowen volgde op zaterdagmorgen samen met Janis schilderlessen bij een vrouw thuis. De twee meisjes werden al snel artistieke concurrenten. 'Het was geen felle strijd, maar wel een beetje,' volgens Bowen. 'We probeerden elkaar niet te kopiëren, maar we zaten op dezelfde weg. Onze ouders wilden dat we vaardigheden ontwikkelden.' Vooral Dorothy dwong Janis hard te werken – en uit te blinken.

Toen Janis tien was en klaar met groep vijf werd Michael Ross Joplin geboren, op 25 mei 1953. Roger Pryor herinnerde zich dat Seth verrukt was: 'Toen Mike kwam, kon Seth zijn geluk niet op. Hij vond dat echt geweldig, een zoon.'

Janis was tijdens Dorothy's zwangerschap nog onhandelbaarder geworden op school. Een paar jaar eerder had Janis' kleuterjuf het al gehad over haar weigering 'even te gaan rusten'. Nu merkte haar onderwijzer in groep vijf op dat ze moeite had met 'het luisteren naar en het volgen van aanwijzingen; haar tijd goed besteden en sportief gedrag vertonen'. Maar ook deze leerkracht beaamde dat Janis 'veel talent had' voor kunst. Door de bewondering van haar onderwijzer, haar ouders en vrienden zoals Pryor en haar sympathieke

rivaal Kristin Bowen, besteedde Janis nog meer tijd aan tekenen en schilderen – wat vaak ten koste ging van haar huiswerk en andere schoolopdrachten; de ‘moet-beter-lerencommentaren’ op haar rapport brachten daar geen verandering in. De kritiek op haar gedrag heeft haar drive misschien wel aangewakkerd.

Als Dorothy zaterdag thuisbleef met de baby, gingen Seth en Janis nog altijd naar de Gates Memorial Library, nu met de vierjarige Laura erbij. Als liefhebber van geschiedenis en filosofie zag Seth nauwgezet toe op de boekenkeuze van de snuggere Janis – waaronder verschillende geïllustreerde kunstboeken en de *Wizzard of Oz*-serie van L. Frank Baum. Ze gebruikte beide als inspiratie – en binnen een paar korte jaren zou het leven van Janis gaan lijken op dat van Baums heldin Dorothy, die werd weggetrokken uit haar zwart-witwereld naar een soort psychedelisch Oz, met haar eigen excentrieke klik.

In de herfst van 1954, in groep zeven, stapte ze over naar Woodrow Wilson Junior High, een indrukwekkend bakstenen gebouw naast de Gates Library. De overgang vanuit haar vroegere school, waar ze van huis naartoe kon lopen, was behoorlijk traumatisch. Als een jongensachtige elfjarige nam Janis aanvankelijk de schoolbus, waar ze gepest werd door de oudere kinderen. Hoewel de pesterijen meevielen vergeleken met de beledigingen die ze op haar vorige school kreeg te verduren, moest ze er thuis van huilen. Dorothy regelde snel een carpool met de burens om de busritten te vermijden.

Janis' entree in het nieuwe sociale milieu van Woodrow Wilson werd deels verzacht door muziek en kunst. Ze was niet voor niets een dochter van Dorothy East, ooit een zingend schoolmeisje dat plaatselijk werd bewonderd. En Janis trad op een bepaalde manier en al snel in haar moeders voetsporen. Ze zou de komende drie jaar zingen in het koor van de First Christian Church. Ze maakte nieuwe vrienden, onder wie een meisje dat Karleen Bennett heette, een verlegen brunette die een Cat Eyebril droeg en saxofoon speelde in de schoolband. Ze waren allebei cynici in de dop en Janis en Karleen hadden samen een hekel aan gym, vooral aan het omkleden voor de ogen van hun beter bedeelde klasgenoten. De vader van Karleen

had een loodgietersbedrijf en – dat kwam nauwelijks voor in Port Arthur – bekeerde zich tot het jodendom toen hij met een joodse vrouw trouwde. Karleens ouders deden Janis waarschijnlijk denken aan haar eigen vader – buitenstaanders in een wereld van christelijke conformisten.

Intussen moedigde Dorothy haar dochter aan zich te kleden als haar klasgenoten en naaide haar schoolkleding, bijvoorbeeld cirkelrokken die je over petticoats heen droeg, de typische mode van die tijd. Janis was net als haar moeder extravert en wilde ook altijd dat mensen haar aardig vonden. Seth had tijdens het eten altijd oog voor Janis' uitbundigheid en charme en moedigde haar altijd aan een eigen mening te vormen. Maar haar levendigheid werd niet altijd gewaardeerd door haar onderwijzers. Ze spraken haar aan op praten in de klas, vaak weglopen van haar stoel, en haar niet gemaakte huiswerk. Toch haalde ze gemiddeld een zeven en won ze een bokaal voor haar buitengewone prestaties in de kunst.

Janis vierde in 1955 haar twaalfde verjaardag met een dinertje voor haar beste schoolmaatjes, onder wie Kirsten Bowen, die wekelijks met haar meeging naar de dansklasjes van Arthur Murray. Maar Janis had niets met de foxtrot of de lindyhop; ze wilde graag dansen op een nieuw soort muziek die ze had gehoord op de radio: rock-'n-roll, zo genoemd door deejay Alan Freed uit Cleveland.

Dat jaar brak rock-'n-roll nationaal door met Bill Haley and His Comets' 'Rock Around the Clock', dat drie weken lang bovenaan de hitparade stond. In maart ging de film *Blackyard Jungle* – een drama over jeugdcriminaliteit – in première, met het lied van Haley als titelnummer, waardoor de single nationaal doorbrak. Groepen opgefokte tieners gingen uit hun dak en sloopten theaterstoelen. Andere favorieten van Janis waren 'Tutti Frutti' van Little Richard en 'Ain't That a Shame' van Fats Domino, 45-toerenplaten opgenomen in New Orleans, die werden gedraaid door het rhythm-and-bluesstation van Beaumont. Elvis Presley, die zijn carrière was begonnen tijdens een uitzending van *Louisiana Hayride* op KWKH in het nabijgelegen Shreveport, was constant op tournee in het zuiden en trad op in het

auditorium van Woodrow Wilson Junior High op 25 november 1955. Als twaalfjarige mocht Janis er niet bij zijn, maar de hysterie rondom het optreden moet haar haast wel hebben gegrepen. Ze begon singletjes te kopen en af te stemmen op andere stations die de muziek draaiden die voor haar gemaakt leek te zijn.

Seth Joplin walgde van wat hij de rock-'n-roll-'hype' noemde (net als velen van zijn generatie), en wilde eerst zijn grammofoon niet delen met Janis, maar later liet hij zijn oudste toch af en toe haar wilde platen draaien. Ze zou uiteindelijk een eigen draagbare platen-speler krijgen, voor in haar slaapkamer.

Janis en haar vader gingen na hun bezoek aan de bieb op zaterdag, nu samen met Karleen Bennett, vaak naar het postkantoor, waar Seth de meisjes graag de opsporingsposters wilde laten zien. Janis en Karleen hadden het er met elkaar over welke outlaws ze het aantrekkelijkst vonden. In de bibliotheek bleef Seth zich bemoeien met Janis' boekenkeuze, terwijl Karleen zelf uitmaakte wat ze las – hoe gewaagder hoe beter. Thuis bladerde ze door de boeken en markeerde ze alle pikante stukjes of scheldwoorden om aan Janis te laten zien. De meisjes leken geobsedeerd door 'scheldwoorden' en leerden zelfs gebarentaal zodat ze konden vloeken zonder dat anderen het merkten. In 1956 vielen ze voor Grace Metalious' broeierige *Peyton Place*, met op de achterflap: 'de bestseller over *small town USA*, die is vervloekt en verboden'; de auteur werd beschreven als 'de jonge huisvrouw in spijkerbroek die Amerika's meest controversiële roman creëerde'.

In datzelfde jaar zag Janis ook een aantal invloedrijke films met 'ongewone' thema's zoals drugsverslaving, tieneropstandigheid en voorhuwelijkse seks: *Man with the Golden Arm* (waarmee Frank Sinatra een Oscar won voor zijn rol als junkie), *Rebel Without a Cause* (de doorbraak van James Dean) en *Picnic* van Josh Logan (met William Holden als de charismatische zwerver). Het idee dat Dorothy had van gezond entertainment werd aan de kant gezet, maar ze was te druk met het zorgen voor Janis' broertje en zusje om er iets tegen te doen. Intussen was haar echtgenoot steeds meer bezig met zijn driejarige zoon. Zo'n vijf jaar eerder was Seth opgehouden met zijn dagelijkse

na-het-werk-gesprekken met Janis nadat Dorothy kwaad op hem was geworden omdat hij zijn beïnvloedbare dochter had verteld over het brouwen van bier op de universiteit. De rock-'n-rollromans en films van 'bedenklijke moraal' kwamen voor Janis als geroepen en verbreedden haar horizon – een soort toegestane opstandigheid waar Janis zich aan kon laven.

Die zomer, toen ze vrijwilligster werd bij het lokale jeugdtheater, zou Janis het proces in gang zetten waardoor ze een volwaardig rebel werd. Ze was nu een puber en keek toe hoe haar vriendinnen Karleen en Kristin er met jongens vandoor gingen, maar de minder welgevormde Janis, die geen zwanennek had, kon alleen maar dromen van de liefdevolle aandacht die haar leeftijdgenoten opriepen. In het Little Theatre van Port Arthur liep een casanova rond, Jim Langdon, een getalenteerde trombonist met donker haar. Langdon en zijn posse waren allemaal twee jaar ouder, zaten een klas hoger dan Janis en maakten de dienst uit in het theater dat was opgezet door de moeder van zijn vriend Grant Lyons, een immigrant uit het noorden. Langdon voelde zich wel aangetrokken tot Karleen, Kristin en andere meisjes, maar het was Janis met wie hij een weliswaar platonische, maar langdurige band zou krijgen, met veel gesprekken en muziek.

In het Little Theatre hield Janis, die al erkenning kreeg voor haar kunst, zich bezig met het schilderen van decors. Ze kreeg tot haar grote vreugde een rol aangeboden in het stuk *Sunday Costs Five Pesos*, waarvoor ze een over haar schouders hangende boerenblouse droeg en make-up ophad, waardoor ze ouder leek. Alhoewel ze nog niet heel veel tijd had doorgebracht met Langdon, Lyons en hun vrienden, hield ze van hun humor, intellect en durf. Toen Jim, Grant en hun maatjes net van junior high school af waren, klommen ze naar de top van de watertoren in Port Arthur en schilderden het schoollogo op de zijkant – een stoere actie, vond ze.

In september, toen ze net in de derde zat, kreeg Janis eindelijk de rock-'n-roll die ze kende van platen en de radio met eigen ogen te zien. De Joplins kochten een televisie, in hun buurt toen nog een zeldzaamheid, en een statussymbool. Zondag de negende zaten Janis

en haar familie klaar om op CBS te kijken naar het veelbesproken debuut van Elvis Presley in de *Ed Sullivan Show*. Janis was gefascineerd door het historische, sensuele optreden: het zwoele ‘Don’t Be Cruel,’ de romantische ballad ‘Love Me Tender’, ‘Ready Teddy’ van Little Richard, en haar favoriete ‘Hound Dog’. Ze werd zo verliefd op ‘Hound Dog’ dat ze de originele versie wist te achterhalen: een r&b-hit uit 1953 van Will Mae ‘Big Mama’ Thornton op het Peacocklabel uit Houston, al blijft het een raadsel hoe een blank meisje van dertien in het gesegregeerde Port Arthur de r&b-single in haar bezit kreeg. De tekst van het Elvis Presleyliedje gaat over een echte hond die ‘nog nooit een konijn heeft gevangen’. In het origineel daarentegen gaat Big Mama tekeer tegen een gigolo. Janis nam de plaat mee naar de Bennetts om aan Karleen en haar jongere broer Herman te laten horen; ze zei tegen hen dat ze deze versie beter vond dan die van Elvis. Binnen tien jaar zou Janis beroemd worden met haar versie van de Big Mama Thorntonsong ‘Ball and Chain’.

Toen ze in de derde zat kwam Janis in contact met haar eerste vriendje: Jack Smith, een lange klasgenoot met donker haar die net als haar vader hield van gesprekken en boeken. ‘We vielen voor elkaar omdat we allebei veel lazen,’ zei Smith, die zich herinnerde dat Janis ‘slim, vrolijk en geestig was’. Toen de veertienjarige Smith en de dertienjarige Janis een koppel werden, was het een preutse relatie. ‘Ik wist bij god niet wat seks was,’ herinnerde Smith zich. In plaats van ertussenuit te piepen en te tongen, werkten ze na schooltijd samen aan het literaire schooltijdschrift *Driftwood*. In het weekend gingen ze samen naar de kerk, pretparken of naar nette films als *The Ten Commandments*.

Smith kreeg weinig te zien van haar opstandige kant. Hij herinnerde zich Janis als ‘heerlijk en knap en alles wat een jong meisje van dertien graag wil zijn, een typisch keurig toekomstig corpsmeisje’. Smith gaf haar een gouden ketting met hun gedeelde initiaal ‘J’. ‘Als we ooit

trouwen,' zei ze bijdehand tegen hem, 'krijgen al onze spullen hetzelfde monogram.' Als lid van de Pep Club en de jongerenorganisatie Tri Hi Y organiseerde Janis sociale bijeenkomsten, en af en toe leek het er op dat ze graag het meisje wilde worden waar haar moeder zo op hoopte. Terwijl haar rondborstige klasgenoten puntbeha's droegen, was Janis nog steeds plat en droeg ze plichtsgetrouw de kleren die haar moeder maakte. Op een pagina in een plakboek van een Tri Hi Y-bijeenkomst had Janis een schets van een jurk gemaakt, met een ingesnoerd middel en een volle rok en er een stukje geruite stof bij geplakt, met de opmerking erbij: 'Ik droeg de jurk die moeder wilde, groen met witte blokjes en een witte zoom.'

In december 1956 zong derdeklasser Janis haar eerste openbare solo op de kerstvoorstelling van de kerk, waar Jack Smith bij was. Ze trad ook met zo'n 85 andere meisjes op in de Glee Club. Ze zong beide keren met een heldere sopraanstem, die ze toen zag als haar volledige stem: een prachtige klank, maar niet zo bijzonder als haar kunstwerken. Ze zag zichzelf nog steeds als kunstenaar, niet als zangeres, en dat zou nog een paar jaar zo blijven. Ze had ook talent voor schrijven en dat werd aangemoedigd door haar favoriete docent, Dorothy Robyn; ze vond Janis 'een prima leerling die iets meer verantwoordelijkheid moet ontwikkelen'. Ondanks Janis' gedragsproblemen gaf Robyn haar uiteindelijk een *merit award certificate* voor Engels en journalistiek. Janis was dolblij met de erkenning en schreef in haar plakboek: 'Wat een shock! Juf Robyn loopt naar het midden van de klas en zegt zomaar: "O, ik vind dat jullie dit even moeten lezen." Ik viel bijna van mijn stoel. Ik vond het zo geweldig!' Janis illustreerde dit moment door een stokfiguurtje van zichzelf te tekenen, dat op de grond viel.

Zowel de kunst van Janis als haar teksten stonden in de *Driftwood* van 1957, met illustraties op de voorkant en binnenin een aandoenlijk geïllustreerd opstel: 'Een Heel Ongewoon Gebed', over de poging van haar jonge broertje Michael om te bidden aan tafel bij het avondeten. Die zomer ging Janis werken bij de Gates Memorial Library als vrijwilligster op de kinderafdeling. Ze gebruikte haar kunstzinnigheid

door vakkundig grote posters met de vogelverschrikker en andere karakters uit de *Wizzard of Oz* te tekenen die de opstandige Dorothy vergezelden. Janis werd een beetje bekend toen een verslaggever van het *Port Arthur News* haar kwam interviewen over haar posters. Het artikel van 14 juli, 'bibliotheekbaantje brengt veelzijdigheid van tiener naar boven', liet een foto van Janis met haar vogelverschrikker-tekening zien waar bij stond dat ze 'werd gezien als een van de top-kunstenaars van de derde klas' en 'uitstekend was in journalistiek'. Janis was duidelijk een expert in korte uitspraken en zei dat ze de baan had genomen 'omdat die me de kans geeft met kunst bezig te zijn en tegelijkertijd iets zinnigs te doen voor de gemeenschap'.

Deze erkenning kon echter niet op tegen het verlies van de aandacht van haar vader. 'Pap kon altijd hard en veel lachen met kinderen, totdat de meisjes vrouwen werden,' vertelde Laura Joplin later. 'Dan trok hij zich terug. Door onze vrouwelijkheid vond hij het in zekere zin moeilijker zijn gevoelens te uiten, iets wat hij sowieso altijd moeilijk vond. Volgens Janis was er iets anders aan de hand. Tien jaar later zou ze zich herinneren dat haar vader 'tegen me bleef praten en daar plotseling mee ophield toen ik veertien werd – misschien wilde hij een slimme zoon of zo.'

Seth herinnerde zich op zijn beurt een dochter die heel veel op hem leek, behalve dan in haar toenemende dwang om haar eigenheid in het openbaar te vertonen. Ze weigerde zich koest te houden, in tegenstelling tot haar vader. 'Vanaf haar veertiende ongeveer,' herinnerde hij zich laconiek, 'was Janis een opstandeling.'